

מי רוצה להיות ג'ייל?

העיר בנש בבלגיה
מסלקת את החורף

כתב וצילם: עמרי גלפרין

הבוקר טרם הפציע,
בחוץ עדיין קר וחשוך,
אבל משהו גדול
עומד להתרחש בעיר
הקטנה והנעימה
בנש (Binche),
אשר נמצאת במחוז
וולוניה, כ-60 ק"מ

דרומית מבריסל, בירת בלגיה. ביממה
הקרובה יתקיים בעיר החביבה, כמדי
שנה, הקרנבל של בנש (Le Carnaval
de Binche), שנחשב לאחד הגדולים
והססגוניים בעולם, ובו יעשו מאות
תושבים ואורחים כל שלאל ידם כדי להניס
את החורף ולקרוב את האביב.

לאחר לילה קצר מצאתי את עצמי חובר אל אחת מהקבוצות המשעשעות של הג'ילים (Gilles), מעין דמויות אימתניות אך חביבות שיקימו רעש רב בשעות הקרובות, ובלבד שהשמש האביבית תפציע ממרומים. שמה של הקבוצה שאליה הצטרפתי הוא "הצעירים החופשיים", ולא, השם הזה אינו מרמז על משהו פוליטי, זהו סתם שם חביב וזמני שאינו טומן בחובו שום מחויבות.

כבר מהשעה 5:30 בבוקר, ולאורך כל היום, אפשר לי אחד התושבים המקומיים, ד"ר סטפן קולונבל, הצצה מיוחדת אל מאחורי הקלעים של הקרנבל ושל קבוצת הג'ילים, שאליה הוא משתייך, אחת מתוך 12 הקבוצות בקרנבל. החל משעה מוקדמת זו של ההכנות, ועד עמוק לפנות בוקר המחרת, עטו על גופם, הוא וחבריו, בגדים בצבעי דגל בלגיה. הם לבשו שתי חולצות, זו על זו, וביניהן, באזור הבטן והגב, דחסו הרבה קש, דבר ששיווה לאותם משתתפי קרנבל מראה משעשע, מעין המפטי-דמפטים שמנמנים. על התחפושות תלו פעמונים מצלצלים, ולרגליהם נעלו קבקי עץ רעשניים במיוחד.

למרות השעה המוקדמת, השמפניה כבר זרמה בשפע במטרה לכייל את מצב הרוח לכיוון החיובי. כדאי רק לדעת שלג'ילים יש כמה חוקים, שאחד מהם קובע כי מותר לג'יל לשתות שמפניה ואלכוהול, אך רק במקום סגור, משמע בבית או במבנים סגורים אחרים, ולא בחוץ תחת כיפת השמים. וחשוב יותר – מותר לג'יל "לתפוס ראש" אך לא להשתכר עד אבדן דעת.

תופעה תרבותית ללא היסטוריה ברורה

מי הם אותם ג'ילים ומה מקור התופעה המשונה הזאת? מסתבר, ככל שיישמע מוזר, שאין באמת בסיס היסטורי לאותן דמויות משונות, ושמדובר בעניין מסטורי לחלוטין. ככל הנראה מדובר בדמות שנוצרה אי שם במאה ה-16 ומאז היא זוכה לתחייה מדי שנה. מסורת הקרנבל היא רבת שנים. זהו פולקלור מקומי ייחודי, שאף זכה על ידי אונסק"ו בשנת 2003 להגדרה: "יצירת מופת שהועברה בעל פה ונחשבת כנוכח של המסורת האנושית".

מטרתם של הג'ילים ברורה: לסלק את החורף לטובת האביב. לא מדובר בטקס או בקרנבל בעל משמעות דתית, אלא בטקס שמשמעותו חברית, קהילתית, שיש בו מאפייני מגדר ברורים אשר לפיהם הנשים לא יכולות להתחפש לג'ילים, ומרבית מאמצייהן מופנים לטובת סיוע בלבוש, בהסעדה ובליווי מסעו של הג'יל במהלך היום המפרך, אך המרתק.

יוצאים לרחובות העיר בנש

המסע הקרנבל-אנתרופולוגי מתחיל זה עתה. בקבוצת "הצעירים החופשיים" שאליה הצטרפתי, כ-40 ג'ילים, המגיעים ממקומות שונים בעיר בנש. לפני שהם מתאחדים לקבוצה אחת, הם מחולקים לשלוש קבוצות נפרדות, קטנות ומצומצמות יותר, ורק לאחר שהם עוטים על עצמם את הלבוש המיוחד הם הופכים לקבוצה אחת מוגדרת. אל

1. בשלב מסוים בקרנבל צועדים הג'ילים כשכובעי נוצות מסורבלים על ראשיהם. הכובעים הללו אינם נוחים כלל, אך תשומת הלב מהסיבה בהחלט מפיגה את חוסר הנוחות.
2. מבוקר עד ערב שותים הג'ילים שמפניה. אחד מחוקי הקרנבל אומר שמותר לתפוס ראש, אך אסור להשתכר!
3. לג'ילים קשה להסתיר את מקומם, בשל תופי המצעד המלווים את צעדיהם, וכמובן גם תקתוקי קבקי העץ המאסיביים שהם נועלים.
4. היוםיים הקודמים לקרנבל אף הם משעשעים. תושבים רבים עוטים על עצמם שלל תחפושות, שלעתים הן יצירתיות ונועזות.

מעבר לכך, כדי להגיע ולהיות ג'יל בוגר רצוי תחילה להיות בקבוצות צעירות הלומדות את צעדיהן ומתחפשות לדמויות אחרות, כגון קבוצות מוקיונים וקבוצות פיירו. אלה ינהגו כג'יל לכל דבר, אך מלבושם יהיה שונה בתכלית. בעוד כמה שנים יזכו לבטח בכבוד ויהפכו לג'יליס מן המניין.

סביב השעה 9:00 בבוקר, לאחר שצעדו כמה שעות ברחבי העיר ועשו כל שביכולתם כדי להניס ולהפחיד את החורף, בטנם הנפוחה בקש התחילה לקרקר. ארוחת הבוקר המסורתית של הג'יליס היא צדפות. וכך, סביב שולחנות ארוכים, לא תחת כיפת השמים, יושבים להם מאות ג'יליס, שולקים צדפות לגרונם ומלווים זאת בשמפניה תוססת המשמחת את לבבם.

בתום הארוחה, בניסיון להפחיד עוד יותר את החורף, עטו הג'יליס מסכות על פניהם. סביב העיניים למסכות צבע ירוק בולט, ולהן

משולשות. אם בזמן הצעידה ג'יל רואה מרחוק איש או אישה המוכרים לו, הוא מיד משליך לעברם אלומת זרדים, שאותה הוא נושא בידיו מרבית שעות היממה. הם מתקרבים איש לרעהו, מתנשקים כמיטב הנהוג הנשקני החביב, המהווה, אגב, חלק מחיי התרבות הנינוחים של הבלגים.

כפי שצויין, הג'יל צועד להלמות תופי המצעדים. חוק מעניין הקשור בעניין החיבור שבין הג'יל לתופים קובע כי חל איסור מוחלט על ג'יל להלך לבדו ללא מתופף מצעדים צמוד. משמע, שלכל קבוצה יהיה תמיד לפחות מתופף אחד. אך מה יעשה ג'יל אשר איבד את קבוצתו בהמון או חייב, רחמנא-ליצלן, בדרך הטבע, להטיל את מימיו ולהתנתק מקבוצתו? מארגני הקרנבל יצמידו לו מתופף אישי שילווה אותו בצעידו. עניין זה מוגדר כחוק החשוב ביותר בקרנבל, ובמהלך היום אכן זוכים לראות ג'יליס מהלכים לבדם ומתופף מצעדים צועד אחריהם ומעניק קצב מדוד לצעדיהם.

משפחת קולונבל, שאצלה התארחתי, הגיעה אחת הקבוצות שצעדה מבית סמוך. על אף חשכת הליל, קל מאוד היה להבחין בקבוצה המתקרבת לעברנו היות שצילילי התופים חייבים כל העת ללוות את צעדיהם של הג'יליס, ורקיעות קבקי העץ נשמעות למרחוק. ברגע איחוד הקבוצות כולם מתנשקים עם כולם: שלוש נשיקות לחי אל לחי, ולבסוף השקת כוסית שמפניה. לשעת בוקר מוקדמת זו יש גם ניגון מיוחד, המבוצע על ידי חלילן שמלווה במתופפים. נעימת הבוקר הקלילה מנוגנת כמה פעמים, כאשר הג'יליס רוקעים ברגליהם בקצב מדוד וזהה, מאושרים ובהחלט נרגשים לקראת היום הצפוי להם. הזריחה אט אט צובעת את השמים בגוונים בהירים, הבוקר עלה.

לאחר התאחדות "הצעירים החופשיים" הם החלו לצעוד לכיוון מרכזה של העיר. קהל רב נאסף סביבם, צועד בעקבות צעדיהם המדודים, וכולם מחייכים. בעיר נפגשנו עם עוד מאות ג'יליס מהקבוצות האחרות, רבים מהם מכירים זה את זה, ושוב נשיקות

1. באמצע יום הקרנבל מכסים הג'יליס את פניהם במסכות, ומרגע זה כולם שווים ואין מעמדות.
2. עשרות מתופפים צועדים בצמוד לג'יליס, ומוסיפים קצב וזמן רב לקרנבל.
- 3+6. ארוחת הבוקר של הג'יליס מורכבת מתפריט הכולל פלחי לימון וצדפות הנשלקות אחר כבוד לקיבותיהם של כוכבי היום. הסיבה למסורת הזאת אינה ברורה לאיש.
4. אם תרצו לראות בלגים במצב רוח מרומם ושתויים מעט, ימי הקרנבל הם ללא ספק המועד הנכון לכך.
5. זהירות, תפוזים באוויר! אחד מרגעי השיא של הקרנבל הוא השלכת תפוזים אל עבר הקהל. מדובר בטונות רבות של תפוזים, ורבים מבין התושבים חוזרים עם שקי פרי עמוסים לבתיהם.
7. בקונדיטוריות שברחבי העיר בנש נמכרות עוגות ועוגיות מעוטרות בפרצופי ג'יליס.

ובינתיים, במרכז העיר התכנסו אלפים רבים של מבקרים שציפו לצעידה של שני ק"מ ברחובה הראשי של העיר בנש. אט אט הגיעו גם הג'ילים, מלווים בהלמות התופים שאינם שוקטים ולו לרגע. כעת הם כבר לא עוטים מסכות על פניהם, אלא עונדים על ראשיהם כובעים מכוסים נוצות לבנות, ענקי מידות ומשקל. מראה מרהיב, אבל כבד ולא ממש נוח. בידי כל אחד סלסילת קש ובתוכה עשרות תפוזים שחיש מהר ישוגרו לכיוון הקהל הסובב.

הצעדה התחילה; הקהל ניצב בשני טורים בצדי הרחוב, והג'ילים התחילו להשליך תפוזים לכל עבר. כולם השתתפו בחגיגה, מנסים ללכוד תפוזים בידיהם, צוחכים משמחה. בחלק מהבתים והחנויות ברחוב הותקנו רשתות כדי להגן על חלונותיהם, ודרכם השקיפו הדיירים על הנעשה ברחוב. מעת לעת העניקו הג'ילים, המבוגרים והצעירים, תפוזים לקהל, בייחוד לילדים הקטנים ולמבוגרים, כך הם גם מלמדים נתינה וכבוד לזולת.

לאחר כשלוש שעות של צעידה אטיית וצפופה, תוך המטרת טונות רבות של תפוזים, החלו הג'ילים לחזור לצדו השני של הרחוב. הם הלכו כשחשכת הליל כבר שוטפת את רחובות העיר, בין אורות אש אדומים ועשן המיתמר מהם. בתום יום הקרנבל העמוס צפו הג'ילים, ואלפי המבקרים, במופע זיקוקי די-נור מרהיב עין. מהשלב הזה למעשה ננעל

גם שפם ומבע סתמי. כל הג'ילים בעיר בנש נראים זהים, וכך הם צועדים ברחוב ויוצרים מעגל ענק לתשואות הקהל, לצלילי תרועות כלי הנשיפה והלמות התופים. צלצולי הפעמונים המחוברים לגופם ותקתוקי קבקי העץ יצרו רעש חזק ומחריש אוזניים, כאילו אומרים – חורף חורף, הסתלק כבר!

בתום מופע המסכות הלכו הג'ילים לסעוד ארוחת צהריים ולנוח בבתיהם; הרגע המרכזי של האירוע היה עוד לפנייהם.

1. אלומת הזרדים שנושאים הג'ילים נועדה להפחיד מעט את החורף. כל אחד מהם נוהג להשליך אותה לעבר מכר שלו, ולאחר שזה תופס אותה מתנשקים השניים בריטואל קבוע של שלוש נשיקות חביבות על הלחיים.
2. אזור כניסת נהר הלס אל תוככי מערות הנטיפים. לעתים, בחודשי החורף, הנהר עולה על גדותיו ומציף את השדות שבסביבה.
3. מערות הנטיפים מקסימות ביופיון. בביקורכם במקום, מהר מאוד תמצאו את עצמכם משתעשעים בחיפוש אחר דמיון בין הנטיפים לשלל בעלי חיים ודמויות שונות ומשונות.
- 4+5+6. בשמורת הטבע כמה מינים של חיות בר. חלק מאותם בעלי החיים הובאו למקום במטרה לשקמם, ונראה שהם בהחלט מקבלים טיפול מסור וזוכים למרחב מחיה.

מידע שימושי

- הקרנבל מתקיים בכל שנה, במשך שלושה ימים, במועד החג הנוצרי מרדי גרא, בדרך כלל בפברואר או מרס.
- מומלץ לבקר במוזאון התחפושות MUM שבעיר בנש, המציג את תרבותם ומלבושיהם של הג'יליס, אך בתוכו גם אוסף של מאות תחפושות מכל רחבי תבל (שימו לב ששעות הפתיחה אינן זהות בכל יום). www.museedumasque.be
- לשכת התיירות בעיר בנש: www.binche.be
- שמורת הטבע והמערות בהאן סור-לס: www.grotte-de-han.be בחודשי החורף האתר סגור.
- למידע נוסף: www.grotte-de-han.be בקשו במשרד שבכניסה דפי הסבר בעברית.
- *תודה רבה לג'ינו נלה משגרירות בלגיה בישראל על הסיוע הרב בארגון הביקור, ולרובי הרשקוביץ מחברת התעופה Brussels airlines.

בעבר ניתן לשוט בין חלק ממערות הנטיפים, אך בשנים האחרונות אסרו הרשויות על קיום השיט. לכל הפחות ניתן לצפות במהלך הביקור במופע אור-קולי קצר, אך נחמד.

רשמית הקרנבל, אך הג'יליס כמו הג'יליס, אינם מעוניינים להתנתק מתחפושתם, ומרביתם המשיכו לפאבים המקומיים, אכלו טוב, שתו עוד הרבה, עד לשעות הקטנות של הלילה, והלכו לישון עם בטן מלאה וחיוך על פניהם. לילה טוב חורף – בוקר טוב אביב.

ממשיכים לטייל בסביבה

אזור וולוניה מקסים, ואם מגיעים לקרנבל או בכלל לאזור, מומלץ לבקר במערות האן (Domaine des Grottes de Han) ובשמורת הטבע המקומית הנמצאת בכפר הציורי האן סור-לס (Han sur-Lesse), במרחק שעה ורבע נסיעה מהעיר בנש או במרחק דומה מבריסל.

כבר בכניסה לכפר ניתן לעקוב אחר השילוט המוביל אל האתר התיירותי. תחילה ניתן לבקר בשמורת הטבע שבמקום ולהיחשף, תוך כדי סיור, אל שלל חיות הבר שבמקום, כמו להקת הזאבים, חתולי הבר, האייל האציל, הדובים והתאואים. אם רוצים, ניתן לטייל בשמורה באוטובוס ספארי.

נכנסנו למערת הנטיפים האן סור-לס. זוהי מערת הנטיפים המרשימה ביותר מבין כל מערות הנטיפים שראיתי במהלך טיולי ברחבי תבל. הביקור במערה הוא טיול ארוך ועמוק אל בטן ההר. דבר שבהחלט מעצים את החוויה הוא הזרם הגועש ורועש של נהר הלס (Lesse), שחצב את המערה.

כדי להיכנס אל המערה עולים על קרון בן כ-100 שנה, ויוצאים לטיול של כארבעה ק"מ עד שמגיעים לכניסה למערה. המסלול הרגלי הפתוח לקהל, בתוככי המערה, נמתח לאורך כשני ק"מ, והוא נמשך כשעתיים. להפתעתי, בחלק מהמסלול יש מערכת שמע והסבר בעברית. מומלץ ביותר! □

עמרי גלפרין הוא עיתונאי, במאי ומרצה: omri@tvmedia.co.il